# YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
13 päivänä heinäkuuta 1989 *

Asiassa 395/87,

jonka Cour d'appel d'Aix-en-Provence on saattanut Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensiksi mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

**Ministère public**

vastaan

**Jean-Louis Tournier,** Société des auteurs, compositeurs et éditeurs de musique -järjestön (SACEM) johtaja, Neuilly,

Asianomistaja: **Jean Verney**, Juan-les-Pins,

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 30, 59, 85 ja 86 artiklan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja T. Koopmans, joka hoitaa presidentin tehtäviä sekä tuomarit G. F. Mancini, C. N. Kakouris, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, M. Diez de Velasco et M. Zuleeg,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

- pääasian vastaaja J. Verney, edustajanaan asianajaja J. C. Fourgoux, Pariisi, asianajaja A. Paffenholz-Bompart, Grasse, ja lisäksi suullisessa käsittelyssä asianajaja P. F. Ryziger, Pariisi,

- pääasian kantaja J.-L. Tournier, edustajanaan asianajaja O. Carmet, Pariisi,

- Ranskan tasavalta, asiamiehinään R. de Gouttes ja M. Giacomini,

- Italian tasavalta, asiamiehenään L. Ferrari Bravo, avustajanaan valtionasiamies I. Braguglia,

- Kreikan hallitus, asiamiehinään E. M. Mamouna, G. Crippa, S. Zissimopoulos ja Y. Kranidiotis,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudelliset neuvonantajat G. Marenco ja I. Langermann,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen ja 8.3.1989 pidetyn suullisen käsittelyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.5.1989 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

**tuomion**

1 Cour d'appel d'Aix-en-Provence on esittänyt 2.12.1987 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 23.12.1987, yhteisöjen tuomioistuimelle ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla useita ennakkoratkaisukysymyksiä perustamissopimuksen 30, 59, 85 ja 86 artiklan tulkinnasta sen arvioimiseksi, ovatko musiikin tekijöitä ja kustantajia edustavan kansallisen tekijänoikeusjärjestön käyttäjille asettamat kauppaehdot yhteensoveltuvia näiden perustamissopimuksen määräysten kanssa.

2 Kysymykset on esitetty rikosasiassa, jossa vastaajana on Jean-Louis Tournier, ranskalaisen musiikkialan tekijänoikeusjärjestön Société des auteurs, compositeurs et éditeurs de musiquen (jäljempänä SACEM) johtaja. Syytettä ajaa ja vahingonkorvausta vaatii Juan-les-Pinsissä toimiva diskonpitäjä sillä perusteella, että SACEM vaati häneltä kohtuuttomia, epäoikeudenmukaisia tai aiheettomia maksusuorituksia suojattujen sävellysteosten esittämisestä liikkeessään ja on näin syyllistynyt tiettyihin Ranskan rikoslainsäädännön mukaan rangaistaviin tekoihin.

3 Grassen juge d'instruction (tutkintatuomari), jonka käsiteltäväksi mainittu syytteen nostaminen oli saatettu, teki asiassa syyttämättäjättämispäätöksen, mutta Cour d'appel d'Aix-en-Provencen syytejaosto kumosi tämän päätöksen. Se määräsi lisätutkimukset aloitettaviksi erityisesti syytteen nostamiseksi SACEMin johtajaa vastaan. Tämän jälkeen seuranneessa kontradiktorisessa menettelyssä asianomistaja pyysi syytejaostoa esittämään yhteisöjen tuomioistuimelle joitakin ennakkoratkaisukysymyksiä sillä perusteella, että SACEMin vaatimien korvausten suuruus olisi syytä tutkia ETY:n perustamissopimuksen kilpailun alaa koskevien määräysten valossa.

4 Asianomistajan esittämät väitteet koskevat SACEMin käyttäytymistä yleensä Ranskan diskoihin nähden. Tältä osin asianomistaja väittää ensiksi, että SACEMin vaatimien korvausten suuruus on mielivaltainen ja kohtuuton ja merkitsee siten tällä yhteisöllä olevan määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Korvausten suuruus on itse asiassa huomattavasti korkeampi kuin muissa jäsenvaltioissa sovellettu, minkä lisäksi diskojen osalta sovellettavat maksut eivät ole missään suhteessa muilta suurilta äänitteiden käyttäjiltä, kuten televisiolta ja radiolta, perittyihin maksuihin.

5 Asianomistaja väittää edelleen, että sitä seikkaa, että diskot käyttävät varsin suuressa määrin anglo-amerikkalaista alkuperää olevaa musiikkia, ei oteta huomioon SACEMin määrittelemien korvausten laskentajärjestelmässä, joka perustuu vahvistettuun 8,25 prosentin määrään kysymyksessä olevan diskon liikevaihdosta arvonlisävero mukaan lukien. Itse asiassa liikkeenharjoittajien oli maksettava nämä erittäin korkeat korvaukset saadakseen käyttöönsä SACEMin koko ohjelmiston, vaikka he olivat kiinnostuneita vain osasta ohjelmistoa, SACEM oli aina kieltäytynyt saattamasta vain osaa ohjelmistostaan heidän käytettäväkseen eikä heillä enää ollut mahdollisuutta ottaa suoraan yhteyttä muiden maiden tekijänoikeusjärjestöihin, koska nämä olivat "vastavuoroista edustusta koskevien sopimusten" kautta sidoksissa SACEMiin ja tämän vuoksi epäsivät ohjelmistojensa suoran käytön.

6 Cour d'appel on ensiksi todennut, että SACEMin toiminta ulottuu Ranskan koko alueelle, joka käsittää merkittävän osan yhteismarkkinoista, ja että toiminta, josta tätä yhtiötä on syytetty, on omiaan haittaamaan jäsenvaltioiden välistä kilpailua. Sen jälkeen Cour d'appel totesi, että SACEMilla on määräävä asema Ranskan alueella, koska sillä on tosiasiallisesti, joskaan ei oikeudellisesti, jäsentensä oikeuksien hallinnointia koskeva ehdoton monopoliasema ja koska se on saanut vastaavilta ulkomaisilta yhteisöiltä valtuutuksen hoitaa niiden sävellysteosten ohjelmistoa samoin ehdoin kuin omaansa. Lopuksi Cour d'appel totesi olevan kiistatonta, että vaikka valtuutus ei ole yksinomainen, mikään disko tai muu ranskalainen yritys ei ole siinä asemassa, että se voisi solmia suorat sopimussuhteet ulkomaisen tekijänoikeusjärjestön kanssa.

7 Nämä toteamukset huomioon ottaen Cour d'appel on esittänyt seuraavat viisi ennakkoratkaisukysymystä:

" 1) Onko SACEMin – järjestön, jolla on määräävä asema yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla ja jolla tosiasiallisesti on tekijänoikeuksien hallinnointia ja siihen liittyvää korvausten perimistä koskeva monopoliasema – vahvistaman korvauksen suuruus tai vahvistamien samanaikaisesti perittävien korvausten suuruus yhteensoveltuva Rooman sopimuksen 86 artiklan määräysten kanssa, vai onko sitä pidettävä väärinkäyttönä ja kilpailua rajoittavana menettelynä, koska siinä asetetaan ehtoja, joista ei voi neuvotella ja jotka ovat kohtuuttomia?

2) Onko kysymyksessä Rooman sopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastainen yhdenmukaistettu menettelytapa ja siten mainitun perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määräävän markkina-aseman väärinkäytön edistäminen, kun edellä mainittujen vastavuoroista edustusta koskevien sopimusten yhteisvaikutuksesta syntyy useimmat yhteisön maat kattava tosiasiallinen monopoliasema, joka sallii jonkin jäsenvaltion alueella toimivan tekijänoikeusjärjestön vahvistaa korvausten suuruuden mielivaltaisesti ja syrjivällä tavalla, jonka seurauksena käyttäjiä estetään käyttämästä ulkomaisten tekijöiden ohjelmistoa ilman, että heidän olisi maksettava korvausta kysymyksessä olevan jäsenvaltion tekijänoikeusjärjestön ohjelmistosta?

3) Onko Rooman sopimuksen 86 artiklaa tulkittava siten, että kysymyksessä on "kohtuuton kauppaehto", kun tekijänoikeusjärjestö, jolla on määräävä asema yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla ja joka vastavuoroista edustusta koskevien sopimusten kautta on sidoksissa ETY:n muiden maiden vastaaviin järjestöihin, vahvistaa korvauksen

määräytymisperusteen ja suuruuden, kun korvaus on useita kertoja ETY:n jäsenmaiden kaikkien muiden tekijänoikeusjärjestöjen soveltamaa korvausta suurempi ja kun korvauksen suuruudelle ei ole objektiivisesti perusteltua syytä eikä sillä ole yhteyttä tekijöille jaettuihin summiin, niin että korvaus on suhteeton tarjotun palvelun taloudelliseen arvoon nähden?

4) Onko sitä seikkaa, että tekijöiden ja kustantajien muodostama järjestö, jolla on tosiasiallinen monopoliasema jäsenvaltion alueella, kieltäytyy saattamasta ainoastaan edustamaansa ulkomaista ohjelmistoa äänitteiden käyttäjien käyttöön ja siten jakaa markkinat, pidettävä 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna menettelynä, jonka tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai josta ainakin seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy?

5) Ottaen huomioon, että yhteisöjen tuomioistuin on jo lausunut, että äänilevyn tai kirjan saattaminen yleisön saataville rinnastetaan teoksen liikkeelle laskemiseen aineellisessa muodossa aiheuttaen korvausoikeuden sammumisen, ja riippumatta ostajan kustantajalle suorittamasta äänilevyn hinnasta, johon sisältyy teoksen käyttölupaa vastaava tekijänoikeuskorvaus, onko perustamissopimuksen 30 ja 59 artiklan kanssa yhteensoveltuvaa sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltaminen, jossa rinnastetaan äänitteen muodossa tapahtuva kappaleen valmistaminen laittomaan kappaleen valmistamiseen, jos kansalliselle valvonta-, hallinnointi- ja perimisjärjestölle, jolla tosiasiallisesti on monopoliasema, ei makseta sen vahvistamia korvauksia julkisesta esittämisestä, jos nämä korvaukset ovat liiallisia ja syrjiviä ja jos tekijät itse eivät ole määritelleet niiden suuruutta ja/tai korvaukset eivät ole sellaisia, että niistä voitaisiin sopia suoraan tekijöitä edustavien ulkomaisten tekijänoikeusjärjestöjen kanssa?

8 Pääasiaa koskevia tosiseikkoja, sovellettavaa Ranskan tekijänoikeuslainsäädäntöä sekä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjä kirjallisia huomautuksia koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

9 Ensiksi on tarkasteltava perustamissopimuksen 30 ja 59 artiklaa koskevaa viidettä kysymystä, sen jälkeen 85 artiklaa koskevaa toista ja neljättä kysymystä ja lopuksi ensimmäisessä ja kolmannessa kysymyksessä käsiteltyä 86 artiklan tulkintaa.

## Viides kysymys (30 ja 59 artikla)

10 Viidennessä kysymyksessä esitetään kaksi eri ongelmaa: ensiksi kysymys sen selvittämiseksi, ovatko perustamissopimuksen 30 ja 59 artikla esteenä sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltamiselle, jossa tekijänoikeuden loukkaukseksi katsotaan suojattujen sävellysteosten julkinen esittäminen äänitallenteiden välityksin korvauksia maksamatta silloin, kun korvaukset on jo maksettu tekijälle teoksen kopioinnista muussa jäsenvaltiossa, ja toiseksi, missä määrin kysymykseen annettava vastaus riippuu kysymyksessä olevien korvausten suuruudesta.

11 Ensiksi on palautettava mieliin 20.1.1981 annettu tuomio (yhdistetyt asiat 55 ja 57/80, Musikvertrieb Membran, Kok. 1981, s. 147), jonka mukaan tekijänoikeusjärjestö, joka toimii tekijänoikeuden haltijan tai lisenssinhaltijan nimissä, ei voi vedota tekijänoikeudesta johtuvaan yksinomaiseen hyödyntämisoikeuteen sellaisten äänitallenteiden tuonnin estämiseksi ja rajoittamiseksi, jotka oikeudenhaltija itse tai hänen suostumuksellaan joku muu on laillisesti saattanut toisen jäsenvaltion markkinoille. Kansallisen lainsäädännön missään säännöksessä ei nimittäin voida sallia tekijänoikeusjärjestön, jolla tosiasiallisesti on monopoliasema jäsenvaltion alueella, periä maksua tuotteista, jotka ovat peräisin muusta jäsenvaltiosta, jossa tekijänoikeuden haltija itse tai hänen suostumuksellaan joku muu on saattanut tuotteet markkinoille, eikä tällä tavoin asettaa yhteismarkkinoilla jo vapaassa vaihdannassa olevien äänitallenteiden maahantuonnille maksua sillä perusteella, että tallenteet ylittävät jäsenvaltioiden välisen rajan.

12 On lisäksi todettava, että tekijänoikeuden huomioonottamisen ja perustamissopimuksen vaatimusten väliset ongelmat sellaisten sävellysteosten osalta, jotka on saatettu yleisön saataviin esittämällä, ovat erilaisia kuin ongelmat niissä tapauksissa, joissa yleisön saataviin saattaminen tapahtuu kokonaan levittämällä teokset fyysisellä välineellä, jolle ne on tallennettu. Ensimmäisessä tapauksessa tekijänoikeuden haltijalla ja hänen oikeudenhaltijallaan on oikeutettu intressi laskea todellisten tai todennäköisten esityskertojen perusteella heille kuuluvat korvaukset luvan antamisesta teoksen esittämiseen, kuten yhteisöjen tuomioistuin on 18.3.1980 antamassaan tuomiossa todennut (asia 62/79, Coditel, Kok. 1980, s. 881).

13 On totta, että käsiteltävänä olevassa asiassa nousee esiin erityiskysymys näihin kahteen tapaukseen sovellettavien oikeussääntöjen erilaisuudesta, koska äänitallenteet ovat toisaalta tuotteita, joihin sovelletaan perustamissopi-

muksen 30 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä, mutta niitä toisaalta voidaan käyttää kysymyksessä olevien sävellysteosten julkiseen esittämiseen. Tällaisessa tilanteessa tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta ja palvelujen tarjoamisen vapaudesta johtuvat vaatimukset ja tekijänoikeuksien suojaamisesta johtuvat vaatimukset on sovitettava yhteen siten, että tekijänoikeuksien haltijat tai heidän valtuuttamansa järjestöt voivat vedota yksinoikeuksiinsa vaatiakseen korvausten maksamista äänitallenteille tallennetun musiikin julkisesta esittämisestä, vaikka korvauksia ei voida periä tämän äänitallenteen myymisestä siinä maassa, jossa julkinen esittäminen tapahtuu.

14 Mitä tulee SACEMin itsenäisesti vahvistaman korvauksen suuruuden liiallisuuteen ja syrjivään luonteeseen, tätä on arvioitava suhteessa 85 ja 86 artiklan kilpailusääntöihin. Korvauksen suuruutta ei voida ottaa perusteeksi tutkittaessa kysymyksessä olevan kansallisen lainsäädännön yhteensoveltuvuutta perustamissopimuksen 30 ja 59 artiklan kanssa.

15 Viidenteen kysymykseen on siten vastattava, että perustamissopimuksen 30 ja 59 artiklaa on tulkittava siten, että niissä ei estetä sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltamista, jossa tekijänoikeuden loukkauksena pidetään äänitallenteille tallennettujen suojattujen sävellysteosten julkista esittämistä tekijänoikeuskorvauksia maksamatta, vaikka korvaukset teoksen kopioinnista olisi jo maksettu tekijälle toisessa jäsenvaltiossa.

## Toinen ja neljäs kysymys (85 artikla)

16 Toinen kysymys koskee eri jäsenvaltioiden kansallisten tekijänoikeusjärjestöjen keskinäisissä suhteissaan noudattamaa käytäntöä. Kysymys koskee toisaalta näiden järjestöjen vastavuoroista edustusta koskevien sopimusten verkoston luomista, toisaalta näiden järjestöjen noudattamaa yhteistä käytäntöä kieltäytyä antamasta muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneille käyttäjille oikeutta käyttää järjestöjen ohjelmistoja.

17 Ensimmäisen kohdan osalta on ensiksi täsmennettävä, kuten oikeudenkäyntiasiakirjoista käy ilmi, että "vastavuoroista edustusta koskevalla sopimuksella" on kansallisen tuomioistuimen tarkoittamalla tavalla ymmärrettävä kahden kansallisen musiikkialan tekijänoikeusjärjestön välistä sopimusta, jolla järjestöt vastavuoroisesti antavat toisilleen oikeuden myöntää alueella, josta ne vastaavat, vaadittavat luvat muiden järjestöjen jäsenten tekijänoikeudella

suojattujen sävellysteosten julkiseen esittämiseen ja asettaa lupien saamiselle määrätyt edellytykset kysymyksessä olevalla alueella sovellettavien lakien mukaisesti. Nämä ehdot koskevat erityisesti niiden korvausten maksamista, joiden perimisen tähän valtuutuksen saanut järjestö toisen järjestön lukuun suorittaa. Sopimuksessa määritellään erikseen, että kukin järjestö soveltaa toisen järjestön ohjelmiston teosten osalta samoja maksuja sekä perimisessä ja korvausten tilityksessä samoja menetelmiä ja keinoja kuin se soveltaa oman ohjelmistonsa teoksiin.

18 Edelleen on muistutettava, että kansainvälisten tekijänoikeussopimusten mukaan sopimusvaltion lainsäädännössä tunnustetut tekijänoikeuden haltijat ovat kunkin muun sopimusvaltion alueella oikeutettuja samaan suojaan tekijänoikeuden loukkauksia vastaan ja samoihin oikeussuojakeinoihin kuin viimeksi mainitun jäsenvaltion kansalaiset.

19 Näin ollen tekijänoikeusjärjestöjen välisillä vastavuoroista edustusta koskevilla sopimuksilla on kaksi tavoitetta: toisaalta pyrkiä asettamaan suojatut sävellysteokset niiden alkuperästä riippumatta kansainvälisessä säännöstössä vahvistetun periaatteen mukaisesti samojen edellytysten alaisiksi samaan jäsenvaltioon sijoittautuneiden käyttäjien osalta, toisaalta niissä sallitaan tekijänoikeusjärjestöjen turvautua toisessa valtiossa ohjelmistonsa suojaamiseksi tässä valtiossa toimintaansa harjoittavan tekijänoikeusjärjestön perustamaan organisaatioon ilman, että niiden olisi täydennettävä tätä organisaatiota omalla käyttäjien kanssa tehdyllä sopimusverkolla ja omalla paikallisella valvonnalla.

20 Näistä toteamuksista seuraa, että kysymyksessä olevat vastavuoroista edustusta koskevat sopimukset ovat palvelujen tarjoamista koskevia sopimuksia, jotka itsessään eivät rajoita kilpailua siten, että ne kuuluisivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kiellon alaan. Tilanne saattaisi olla toinen, jos näillä sopimuksilla perustettaisiin yksinoikeuksia sillä tavalla, että tekijänoikeusjärjestöt sitoutuisivat olemaan antamatta omaa ohjelmistoaan suoraan kyseisten ulkomaille sijoittautuneiden äänitteiden käyttäjien käyttöön; oikeudenkäyntiasiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että tämän tyyppiset yksinoikeuslausekkeet, joita aikaisemmin oli vastavuoroista edustusta koskevissa sopimuksissa, on poistettu komission vaatimuksesta.

21 Komissio kuitenkin huomauttaa, että tämän yksinoikeuslausekkeen poisjättäminen sopimuksista ei kuitenkaan ole vaikuttanut tekijänoikeusjärjestöjen käyttäytymiseen, vaan nämä kieltäytyvät edelleen antamasta käyttölupaa tai uskomasta ohjelmistoaan ulkomailla olevalle muulle järjestölle kuin kysymyk-

sessä olevan maan alueelle sijoittautuneelle järjestölle. Tämän vuoksi on tarkasteltava toista ennakkoratkaisukysymykseen liittyvää ongelmaa sen selvittämiseksi, eivätkö tekijänoikeusjärjestöt ole tosiasiallisesti säilyttäneet yksinoikeuttaan yhdenmukaistettujen menettelytapojen avulla.

22 Komissio ja SACEM väittävät tältä osin, että tekijänoikeusjärjestöillä ei ole mitään mielenkiintoa käyttää muuta menetelmää kuin kysymyksessä olevan valtion alueelle sijoittautuneelle järjestölle myönnettyä valtuutusta ja että näissä olosuhteissa ei vaikuta realistiselta pitää yhdenmukaistettuna menettelytapana sitä, että tekijänoikeusjärjestöt kieltäytyvät antamasta ohjelmistoaan suoraan ulkomaisten käyttäjien käyttöön. Vaikka diskonpitäjät myöntävätkin, että ulkomaiset järjestöt uskovat ohjelmistonsa hallinnoinnin SACEMille sen vuoksi, että olisi liian kallista perustaa Ranskaan suoran perinnän järjestelmä, ne katsovat kuitenkin, että mainitut järjestöt ovat tässä tarkoituksessa sopineet yhdenmukaistetusta menettelytavasta. Tämän väitteen tueksi ne viittaavat ranskalaisten käyttäjien erilaisilta ulkomaisilta tekijänoikeusjärjestöiltä saamiin kirjeisiin, joissa heiltä lähes identtisin sanakäänteinen kielletään ohjelmiston suora käyttöön saaminen.

23 On korostettava, että kansallisten tekijänoikeusjärjestöjen välisen yhteistoiminnan, jonka vaikutuksesta ulkomaisilta käyttäjiltä järjestelmällisesti evättäisiin oikeus käyttää suoraan näiden järjestöjen ohjelmistoja, on katsottava merkitsevän kilpailua rajoittavaa yhdenmukaistettua menettelytapaa ja olevan omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

24 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut 14.7.1972 antamassaan tuomiossa (asia 48/69, Imperial Chemical Industries, Kok. 1972, s. 619), pelkkä usean yrityksen samansuuntainen käyttäytyminen voi tietyissä olosuhteissa olla vahva indisio yhdenmukaistetusta menettelytavasta johtaessaan tavanomaisista poikkeaviin kilpailuolosuhteisiin. Tällaisen käyttäytymisen ei kuitenkaan voida olettaa johtuvan yhteistoiminnasta, jos se voidaan selittää muilla syillä kuin yhteistoiminnalla. Tilanne voisi olla tällainen, jos muiden jäsenvaltioiden tekijänoikeusjärjestöjen olisi, jos ne antaisivat käyttäjille suoran oikeuden käyttää ohjelmistojaan, perustettava oma hallinnointi- ja valvontajärjestelmänsä muun jäsenvaltion alueelle.

25 Vastaus kysymykseen siitä, onko perustamissopimuksessa kiellettyä yhteistoimintaa tosiasiallisesti tapahtunut, riippuu tämän vuoksi määrättyjen oletettamien arvioinnista sekä tiettyjen asiakirjojen ja muun todistusaineiston arvioinnista. Perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitetun toimivallanjaon mukaisesti tämä tehtävä kuuluu kansallisille tuomioistuimille.

26 Toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on siten vastattava, että perustamissopimuksen 85 artiklaa on tulkittava siten, että sen vastaisia ovat kaikki jäsenvaltioissa toimivien kansallisten tekijänoikeusjärjestöjen väliset yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on se, että jokainen tällainen järjestö kieltäytyy antamasta muissa jäsenvaltioissa oleville musiikin käyttäjille suoraa mahdollisuutta käyttää ohjelmistoaan. Kansallisten tuomioistuinten asiana on päättää, onko näiden järjestöjen välillä todellisuudessa ollut tällaista yhteistoimintaa.

27 Neljäs kysymys käsittelee erilaista ongelmaa, nimittäin tekijänoikeusjärjestön kieltäytymistä antaa lupaa vastuullaan olevalle alueelle sijoittautuneille käyttäjille esittää julkisesti sävellysteoksia, jotka rajoittuvat ainoastaan ulkomaiseen ohjelmistoon, jota mainittu järjestö kysymyksessä olevalla alueella edustaa.

28 Oikeudenkäyntiasiakirjoista käy ilmi, että aikaisemmin ranskalaiset diskot ovat pyrkineet saamaan käyttöönsä tietyt ulkomaiset SACEMin hallinnoimat ohjelmistot, erityisesti amerikkalaiset ja brittiläiset, tai ainakin määrätyt sävellysteosten ryhmät, jotka soveltuvat erityisesti diskoissa esitettäviksi ja ovat lähtöisin ensisijaisesti ulkomailta. SACEMin kieltäytyessä aina antamasta oikeutta käyttää vain osaa ohjelmistosta, diskojen oli maksettava suuret koko ohjelmiston käyttöä vastaavat korvaukset, vaikka diskot esittivät vain osan ohjelmistosta.

29 Ranskan hallitus ja komissio ovat kiinnittäneet yhteisöjen tuomioistuimen huomion niihin käytännön vaikeuksiin, jotka koko ohjelmiston jakaminen erilaisiin markkinoitaviin osaohjelmistoihin toisi mukanaan. Toisaalta diskot menettäisivät hyödyn siitä, että ne voisivat valita esittämänsä sävellysteokset täysin vapaasti, toisaalta suojattujen sävellysteosten erottelu sen mukaan, onko niiden esittäminen luvallista vai ei, johtaisi laajempaan valvontaan ja aiheuttaisi musiikin käyttäjille korkeampia kustannuksia.

30 On palautettava mieliin, että yhteisöjen tuomioistuin on jo 21.3.1974 antamassaan tuomiossa (asia 127/73, BRT, Kok. 1974, s. 313) esittänyt kantansa kansallisen tekijänoikeusjärjestön yksittäisten jäsentensä kanssa tekemien sopimusten yleisluontoisuudesta ja alalla noudatetun käytännön yhteensoveltuvuudesta perustamissopimuksen 86 artiklan kanssa. Käsiteltävänä olevassa tapauksessa kysymys on kuitenkin järjestöjen tallennetun musiikin tietyn käyttäjäryhmän kanssa tekemien sopimusten yleisluontoisuudesta ja sellaisten sopimusten yhteensoveltuvuudesta 85 artiklan kanssa.

31 Tässä yhteydessä on ensiksi todettava, että tekijänoikeusjärjestöjen tavoittelema päämäärä on laillinen silloin, kun ne pyrkivät suojaamaan jäsentensä oikeuksia ja etuja äänitteiden käyttäjiin nähden. Tässä tarkoituksessa käyttäjien kanssa tehtyjä sopimuksia voidaan pitää 85 artiklassa tarkoitetulla tavalla kilpailua rajoittavina vain, jos kyseisellä käytännöllä ylitetään se, mikä on välttämätöntä tämän päämäärän saavuttamiseksi. Tilanne voisi olla tällainen, jos annettaessa mahdollisuus osaohjelmistojen suoraan käyttöön diskonpitäjien vaatimalla tavalla voitaisiin täysin suojata musiikin tekijöiden, säveltäjien ja kustantajien edut nostamatta kuitenkaan sopimusten hallinnoinnista ja suojattujen sävellysteosten käytön valvonnasta aiheutuvia kuluja.

32 Tämän arvioinnin tulos voi olla erilainen eri jäsenvaltioissa. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kussakin yksittäistapauksessa selvittää tarpeelliset tosiseikat.

33 Neljänteen kysymykseen on tämän vuoksi vastattava, että sen, että musiikkialan tekijänoikeusjärjestö kieltäytyy antamasta äänitteiden käyttäjille mahdollisuutta käyttää vain edustamaansa ulkomaista ohjelmistoa, tarkoituksena tai vaikutuksena on kilpailun rajoittuminen yhteismarkkinoilla vain, jos suojatun osaohjelmiston käyttöön antamisesta huolimatta voitaisiin täysin turvata musiikin tekijöiden ja kustantajien edut nostamatta kuitenkaan sopimusten hallinnoinnista ja suojattujen sävellysteosten käytön valvonnasta aiheutuvia kuluja.

## Ensimmäinen ja kolmas kysymys (86 artikla)

34 Alustavasti on todettava, että kohtuuttomien kauppaehtojen määrääminen sellaisen yrityksen toimesta, jolla on määräävä markkina-asema, on 86 artiklan sanamuodon mukaisesti tämän aseman väärinkäyttöä.

35 Ensimmäisen kysymyksen tarkoituksena on selvittää, mitä arviointiperusteita on sovellettava sen määrittämiseksi, ovatko sellaisen kansallisen tekijänoikeusjärjestön, jolla on määräävä asema yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla, määräämät kauppaehdot kohtuuttomia; kysymyksessä painotetaan asetettujen ehtojen kohtuuttomuutta ja sitä, että ehdoista ei voi neuvotella. Kolmannessa kysymyksessä tiedustellaan yksityiskohtaisemmin, voiko ensimmäiseen kysymykseen annettava vastaus perustua diskon pitäjien korostamaan ja kysymyksen sanamuodossa toistettuun arviointiperusteeseen, nimittäin siihen, mikä on käytetyn maksun suhde muiden jäsenvaltioiden tekijänoikeusjärjestöjen noudattamaan maksukäytäntöön.

36 Tältä osin SACEM väittää, että eri jäsenvaltioissa käytetyt menetelmät korvausperusteiden määrittelemiseksi ovat erilaisia, koska diskon liikevaihdon perusteella lasketut korvaukset, kuten Ranskassa, eivät ole vertailukelpoisia niihin korvauksiin nähden, jotka vahvistetaan kysymyksessä olevan liikkeen lattiapinta-alan mukaan, kuten on tilanne muissa jäsenvaltioissa. Jos olisi mahdollista neutralisoida nämä menetelmän erot samoihin arviointiperusteisiin perustuvan vertailun avulla, tultaisiin siihen lopputulokseen, että erot korvausten suuruudessa eri jäsenvaltioissa ovat merkityksettömiä.

37 Näitä väitteitä eivät ole kiistäneet ainoastaan diskojen pitäjät, vaan myös komissio. Komissio ilmoitti, että tekemänsä kyselyn yhteydessä, joka koski SACEMin ranskalaisilta diskoilta perimiä korvauksia, se pyysi yhteisön kaikkia musiikkialan tekijänoikeusjärjestöjä ilmoittamaan korvaukset, jotka on peritty ominaisuuksiltaan määrätyn tyyppisten diskojen osalta, mitä tulee paikkojen määrään, pinta-alaan, aukioloaikoihin, tilojen luonteeseen, pääsymaksuun, suosituimman juoman hintaan ja vuotuisten tulojen määrään verot mukaan lukien. Komissio myönsi, että vertailumenetelmässä ei oteta huomioon jäsenvaltioiden välillä mahdollisesti vallitsevien huomattavien erojen olemassaoloa diskossa käyntien määrän suhteen, joka riippuu erilaisista tekijöistä kuten ilmastosta, sosiaalisista tavoista ja historiallisista traditioista. Jos korvaus kuitenkin on kokonaismäärältään moninkertainen muissa jäsenvaltioissa perittyihin korvauksiin verrattuna, se on selvästi kohtuuton; ainakin komission suorittama kysely johti tällaiseen toteamukseen.

38 On todettava, että jos määräävässä markkina-asemassa oleva yritys perii palveluistaan maksuja, jotka ovat huomattavasti suurempia kuin muissa maissa perityt maksut, ja jos maksujen tasoa on vertailtu yhdenmukaisin perustein, tätä eroa on pidettävä indisiona määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Tässä tapauksessa kyseisen yrityksen on perusteltava tämä ero osoittamalla, että olosuhteet kyseisessä jäsenvaltiossa ja muissa jäsenvaltioissa poikkeavat objektiivisesti toisistaan.

39 Tältä osin SACEM vetosi tiettyihin seikkoihin perustellakseen tämän eron. Niinpä se viittasi diskojen perimiin korkeisiin maksuihin Ranskassa, tässä maassa tekijänoikeudella taatun suojan perinteisesti korkeaan tasoon sekä niihin Ranskan lainsäädännön erityispiirteisiin, joiden mukaan äänitteiden esittäminen ei kuulu ainoastaan esittämisoikeuden vaan myös mekaanisesta toisintamisesta maksettavan lisäkorvauksen piiriin.

40 On kuitenkin huomautettava, että tämän tyyppiset seikat eivät selitä eri jäsenvaltioissa perittyjen korvausten välistä erittäin huomattavaa eroa. Tietyssä jäsenvaltiossa diskojen perimien hintojen korkea taso, edellyttäen että se on näytetty toteen, voi olla seuraus useista tekijöistä, joihin puolestaan voivat kuulua äänitteiden käytöstä maksettavat korvaukset. Mitä tulee kansallisen lainsäädännön takaaman suojan korkeaan tasoon, on todettava, että sävellysteosten tekijänoikeus käsittää yleisesti ottaen esittämisoikeuden ja kappaleenvalmistusoikeuden ja että muutamissa jäsenvaltioissa, Ranska mukaan lukien, julkisen esittämisen yhteydessä maksettava lisäkorvaus toisintamisesta ei merkitse, että suojan taso olisi erilainen. Itse asiassa kuten yhteisöjen tuomioistuin on 9.4.1987 antamassaan tuomiossa (asia 402/85, Basset, Kok. 1987, s. 1747) todennut, kyseisen lisäkorvauksen, ottamatta huomioon Ranskan lainsäädännössä ja ranskalaisessa käytännössä käytettyjä käsitteitä, voidaan katsoa olevan osa äänitteen julkisesta esittämisestä maksettavaa tekijänoikeuskorvausta ja täyttävän siten tehtävän, joka vastaa muussa jäsenvaltiossa samanlaisessa tilanteessa esittämisoikeudesta perittävää maksua.

41 SACEM korostaa vielä, että perimistavat ovat erilaisia siltä osin kuin tietyt jäsenvaltioiden tekijänoikeusjärjestöt eivät välttämättä vaadi korvauksien perimistä eri puolilla maata hajallaan olevilta pieniltä käyttäjiltä, kuten diskojen pitäjiltä, tanssiaisten järjestäjiltä ja kahvilan omistajilta. Ranskassa on kehittynyt päinvastainen perinne ottaen huomioon tekijöiden toivomuksen heidän oikeuksiensa täydellisestä kunnioittamisesta.

42 Tällaista väitettä ei voida hyväksyä. Itse asiassa oikeudenkäyntiasiakirjoista käy ilmi, että eräs merkittävimmistä eroista eri jäsenvaltioiden tekijänoikeusjärjestöjen välillä on niiden toimintamenojen suuruudessa. Jos tällaisen tekijänoikeusjärjestön henkilökunta on lukumäärältään huomattavasti suurempi kuin vastaavien järjestöjen muissa jäsenvaltioissa, kuten tietyt seikat pääasiaa koskevissa oikeudenkäyntiasiakirjoissa antavat olettaa, ja lisäksi jos se osuus, joka saatujen korvausten tuotosta käytetään perimis-, hallinto- ja tilityskustannuksiin, on huomattavasti suurempi kuin tekijänoikeuden haltijoille maksettava osuus, ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että juuri kilpailun puuttuminen kysymyksessä olevilta markkinoilta on selitys raskaaseen hallintokoneistoon ja osaltaan korkeisiin korvauksiin.

43 Sen vuoksi on todettava, että vertailu muiden jäsenvaltioiden tilanteeseen voi antaa hyödyllisiä tietoja siitä, onko kyse kansallisen tekijänoikeusjärjestön määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Näin ollen kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava myöntävästi.

44 Yhteisöjen tuomioistuimessa diskon pitäjien ja SACEMin välillä käyty keskustelu koski niin ikään muita ennakkoratkaisukysymyksissä mainitsemattomia arviointiperusteita, jotka ovat omiaan luomaan kuvaa kysymyksessä olevien maksujen kohtuuttomuudesta. Niinpä liikkeenharjoittajat viittasivat diskoihin sovelletun ja muihin suuriin tallennetun musiikin käyttäjiin, kuten radioon ja televisioon, sovellettujen maksujen väliseen eroon. Kuitenkaan he eivät esittäneet näkökohtia sellaisen menetelmän luomiseksi, joka soveltuisi luotettavan, yhdenmukaisella pohjalla suoritetun vertailun tekemiseen. Komissio ja huomautuksensa esittäneet hallitukset eivät ilmaisseet kantaansa tästä seikasta. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin ei voi tutkia tätä arviointiperustetta nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyynnön yhteydessä.

45 On esitetty myös kysymys, eikö se seikka, että korvaus on luonteeltaan yleinen ja kiinteä, tulisi ottaa huomioon sen määrittämisessä, onko korvaus kohtuuton perustamissopimuksen 86 artiklan tarkoittamassa merkityksessä. Tältä osin riittää, kun viitataan edellä neljännen kysymyksen osalta esitettyyn. Korvauksen yleinen luonne voidaan asettaa kyseenalaiseksi 86 artiklan perusteella vain, jos muut menetelmät soveltuisivat saman laillisen tekijöiden ja kustantajien etujen suojaamista koskevan päämäärän saavuttamiseen nostamatta kuitenkaan sopimusten hallinnoinnista ja suojattujen sävellysteosten käytön valvonnasta aiheutuvia kuluja.

46 Ensimmäiseen ja kolmanteen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että perustamissopimuksen 86 artiklaa on tulkittava siten, että yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla määräävässä asemassa oleva kansallinen tekijänoikeusjärjestö määrää kohtuuttomia kauppaehtoja, jos sen diskoilta perimät korvaukset ovat huomattavasti suurempia kuin muissa jäsenvaltioissa perittävät korvaukset, mikä on selvitettävä vertailemalla korvausten suuruutta yhdenmukaisin perustein. Asia olisi toisin, jos kyseinen tekijänoikeusjärjestö pystyisi perustelemaan tämän eron osoittamalla, että olosuhteet kyseisessä jäsenvaltiossa ja muissa jäsenvaltioissa poikkeavat objektiivisesti ja merkityksellisellä tavalla toisistaan.

## Oikeudenkäyntikulut

47 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Ranskan hallitukselle, Italian hallitukselle, Kreikan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa

tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Cour d'appel d'Aix-en-Provencen 2.12.1987 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

1) **Perustamissopimuksen 30 ja 59 artiklaa on tulkittava siten, että niissä ei estetä sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltamista, jossa tekijänoikeuden loukkauksena pidetään äänitallenteille tallennettujen suojattujen sävellysteosten julkista esittämistä tekijänoikeuskorvauksia maksamatta, vaikka korvaukset teoksen kopioinnista olisi jo maksettu tekijälle toisessa jäsenvaltiossa.**

2) **Perustamissopimuksen 85 artiklaa on tulkittava siten, että sen vastaisia ovat kaikki jäsenvaltioissa toimivien kansallisten tekijänoikeusjärjestöjen väliset yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on se, että jokainen tällainen järjestö kieltäytyy antamasta muissa jäsenvaltioissa oleville musiikin käyttäjille suoraa mahdollisuutta käyttää ohjelmistoaan. Kansallisten tuomioistuinten asiana on päättää, onko näiden järjestöjen välillä todellisuudessa ollut tällaista yhteistoimintaa.**

3) **Sen, että kansallinen musiikkialan tekijänoikeusjärjestö kieltäytyy antamasta äänitteiden käyttäjille mahdollisuutta käyttää vain edustamaansa ulkomaista ohjelmistoa, tarkoituksena tai vaikutuksena on kilpailun rajoittuminen yhteismarkkinoilla vain, jos suojatun osaohjelmiston käyttöön antamisesta huolimatta voitaisiin täysin turvata musiikin tekijöiden ja kustantajien edut nostamatta kuitenkaan sopimusten hallinnoinnista ja suojattujen sävellysteosten käytön valvonnasta aiheutuvia kuluja.**

4) **ETY:n perustamissopimuksen 86 artiklaa on tulkittava siten, että yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla määräävässä asemassa oleva kansallinen tekijänoikeusjärjestö määrää kohtuuttomia kauppaehtoja, jos sen**

**diskoilta perimät korvaukset ovat huomattavasti suurempia kuin muissa jäsenvaltioissa perittävät korvaukset, mikä on selvitettävä vertailemalla korvausten suuruutta yhdenmukaisin perustein. Asia olisi toisin, jos kyseinen tekijänoikeusjärjestö pystyisi perustelemaan tämän eron osoittamalla, että olosuhteet kyseisessä jäsenvaltiossa ja muissa jäsenvaltioissa poikkeavat objektiivisesti ja merkityksellisellä tavalla toisistaan.**

Koopmans Mancini Kakouris

Schockweiler Moitinho de Almeida Diez de Velasco Zuleeg

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä heinäkuuta 1989.

J.-G. Giraud
kirjaaja

T. Koopmans
presidentin tehtäviä hoitava
jaoston puheenjohtaja